

УДК 330.341.1:332.1

ВИЗНАЧАЛЬНІ ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЗНАЇ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Коюда В.О., к.е.н., професор, Харківський національний економічний університет
Костіна О.М., викладач, Харківський національний економічний університет

Коюда В. О., Костіна О. М. Визначальні фактори розвитку економіки знань на регіональному рівні.

Розглянуто теоретично-організаційні основи забезпечення інноваційного лідерства регіонів і потенційний комплекс факторів впливу на формування, становлення й розвитку економіки знань (ЕЗ), що насамперед обумовлено взаємодією та взаємозв'язками двох діаметральних процесів. Згідно проведених досліджень було визначено комплекс основних факторів щодо ЕЗ, а саме зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні) фактори впливу на формування, накопичення, оновлення та їх розвитку. Наведена характеристика креативного потенціалу регіону як бази ЕЗ на компетентній основі населення при наявності відповідної інфраструктури. Креативний сектор розглядається як центр концентрації зайнятого населення у науково-дослідницькій сфері, високотехнологічних галузях та усіх сфер діяльності людини, що забезпечує активізацію креативних здібностей населення регіону та потенційну можливість залучення іноземних фахівців. Саме креативність талановитої молоді у ЕЗ суттєво впливає на ефективність регіональної інноваційної системи (РІС) як складової національної інноваційної системи (НІС), на статус регіону та його місце на високотехнологічному ринку. Розглянуті питання трансформації існуючих складових РІС, етапи формування з урахуванням особливостей конкретного регіону як підсистем взаємодій щодо генерування та використання знань. Виробничий сектор – інтелектуальна інфраструктура – управління цим процесом при інтенсифікації кластеризації забезпечує конкурентоспроможність регіонів на основі організації інтерактивної системи циркуляції знань. Визначальний аспект при формуванні ЕЗ – це інтегрованість у глобальну інноваційно-виробничу мережу, що обумовлюється досвідом у світовій економіці. Дієвість усіх факторів впливу на ЕЗ потребує інвестиційних ресурсів (в основному через венчурне фінансування) та використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як основи прискорення процесу формування й розвитку економіки знань. Саме ці фактори впливу є визначальними, пріоритетність їх використання зумовлюють формування інноваційних конкурентних переваг регіонів в епоху економіки знань.

Koiuda V., Kostina O. The determining factors of the development of the knowledge economy at the regional level.

The theoretical and organizational foundations of innovation leadership of regions and potential complex of factors influencing the formation, establishment and development of the knowledge economy (KE), which is primarily due to the interaction and relationships of two polarized processes. According to the research it identifies the main factors for the KE, such as external (exogenous) and internal (endogenous) factors influence the formation, storage, updating and development. The characteristic of the creative potential of the region as a base of KE on the basis of competent people with the appropriate infrastructure. The creative sector is regarded as a center of concentration employed in the scientific and research sector, high-tech industries and all areas of human activity that provides creative abilities revitalization of the region and the potential for attracting foreign specialists. This creative young talent in the KE significantly affects the efficiency of regional innovation system (RIS) as part of the national innovation system (NIS), the status of the region and its place in the high-tech market.

Investigation of the transformation of existing components RIS, stages of formation allowing for the particular region as subsystems interactions on the generation and use of knowledge. Manufacturing sector and intellectual infrastructure, managing this process with the intensification of clustering ensures the competitiveness of regions on the basis of an interactive system of circulation of knowledge. The defining aspect of the formation of the KE - is integration into the global network of innovation and production, which is due to experiences in the world. The effectiveness of all factors influencing the KE requires investment of resources (mainly through venture financing) and the use of information and communication technologies (ICT) as a basis for accelerating the process of formation and development of the knowledge economy. These factors of influence are critical, priority use cause formation of innovative regional competitive advantage in the era of knowledge economy.

Коюда В. А., Костина О. Н. Определяющие факторы развития экономики знаний на региональном уровне. Рассмотрены теоретически-организационные основы обеспечения инновационного лидерства и потенциальный комплекс факторов влияния на формирование, становления и развитие экономики знаний (ЭЗ), что прежде всего обусловлено взаимодействием и взаимосвязанностью двух диаметральных процессов. Исследование позволило выделить комплекс основных факторов, т.е. внешние (экзогенные) и внутренние (эндогенные), которые влияют на процесс формирования, накопления, обновления и развития экономики знаний. Приведена характеристика креативного потенциала региона в качестве базы ЭЗ на компетентностной основе населения при наличии соответствующей структуры. Креативный сектор – это центр сосредоточенности активного населения научно-исследовательской сферы, высокотехнологических отраслей и всех сфер деятельности человека, который обеспечивает проявление активности креативных способностей населения региона и потенциальную возможность привлечения иностранных специалистов. Креативность талантливой молодежи в ЭЗ существенно влияет на эффективность региональной инновационной системы (РИС) в составе национальной инновационной системы (НИС), на статус конкретного региона и его место на высокотехнологическом рынке. Рассмотрены вопросы трансформации существующих структур РИС, этапы ее формирования с учетом особенностей каждого региона как подсистем взаимодействий по генерированию и использованию знаний. Производственный сектор – интеллектуальная инфраструктура – управление процессом при интенсификации кластеризации обеспечивают конкурентоспособность регионов на основе организации интерактивной системы циркуляции (активное движения) знаний. Определяющий аспект при формировании ЭЗ – интеграция в глобальную инновационно-производственную сеть, что подтверждено мировым опытом. Действенность всех основных факторов, которые влияют на ЭЗ, требует инвестирования (в основном через венчурное финансирование) и использование информационно-коммуникационных технологий для ускорения процесса формирования и развития ЭЗ, что позволит достичь инновационных конкурентных преимуществ регионов в эпоху экономики знаний.

Постановка проблеми. Головним для інноваційної економіки – це знання як основа стійкого та сталого розвитку соціально-економічної системи. І саме дослідження ключових аспектів інноваційної економіки, її взаємозв'язку з інформаційним суспільством як важливі передумови виникнення економіки знань, її формування в історико-хронологічній послідовності та виокремлення якісних ознак цього процесу, серед яких одна найбільш значуща – це постійна зміна потреб людини з урахуванням впливу сукупності факторів середовища набуває сьогодні особливої актуальності. Надвисокий рівень локалізації інноваційної діяльності пояснюється тим, що лише обмежена кількість територіальних утворень (міст, регіонів) має відповідні передумови, необхідними для її організації та ефективного здійснення. І тому надзвичайно актуальним стає виокремлення

на основі детального аналізу ключових факторів розвитку регіонів на основі економіки знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних основ забезпечення інноваційного лідерства регіонів у довгостроковій перспективі присвячено праці зарубіжних економістів Ф. Перру та Ж. Будвіля, Д. Мейя, Дж. Бекаттіні. Соціологічні аспекти територіального розвитку висвітлено в роботах Р. Флориди та А. Венебла; сутність і механізм функціонування регіональних інноваційних систем проаналізовано скандинавськими економістами Б. Ашеймом та А. Ісаксеном. Окремі аспекти забезпечення інноваційної спроможності національних регіонів розкрито в працях вітчизняних вчених А. Поручника [27], Л. Антонюка [1], В. Чужикова [45], С. Соколенка [30] та інш. І тому важливо знати, за рахунок саме яких факторів досягається це економічне зростання, який внесок кожного з цих факторів у сукупний економічний успіх країни чи регіону. Ця проблема загострюється у зв'язку з фінансово-економічною кризою і тому виділення факторів зростання чи прискорення набуває ще більшої актуальності. Саме під час кризи активізуються інвестиційні потоки, які призначені витягнути промисловість з економічного спаду і тому стає актуальним, важливим та необхідним знати, на які фактори пріоритетного розвитку слід розраховувати суб'єктам господарювання при модернізації чи реконструкції виробництва або здійснення науково-технологічних зрушень у всіх сферах діяльності. Дослідженню саме цих питань у різні роки присвячені роботи багатьох вчених, серед яких наступні: Й. Шумпетер, Р. Солоу, Дж. Кендрік, І. Денісон, Ф. Янсен, Ф. Уэбстер В. Геєць, Л. Зайцева, Л.Федулова, В.Семиноженко, Л. Петкова, З. Герасимчук, О. Єгоршин, І. Маркович, Н. Яблонська та інш. Але поряд з цим виникає потреба у виокремленні сукупності факторів впливу на формування, розвиток і удосконалення економіки знань в умовах їх глобального поширення й ефективного використання у конкретних регіонах та в країні в цілому для забезпечення стійкого й сталого соціально-економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності та формування конкурентних переваг регіонального лідерства та державного рівня.

Мета статті – це дослідження формування, становлення та розвитку економіки знань на основі системно-інноваційного підходу для виокремлення факторів позитивного та негативного впливу на цей процес на регіональному та національному рівні з урахуванням глобалізаційного характеру створення, використання та поширення знань.

Викладення основного матеріалу. Становлення економіки знань як свідчить світовий досвід, характеризується поглибленням двох діаметральних процесів: з одного боку, продукування фундаментальних знань концентрується у обмеженій кількості світових центрів, з іншого – прикладні дослідження набувають глобального поширення (рис. 1). Так, за даними експертів ОЕСР, біля 40% ВВП та більше 50% від загальної кількості патентів, зареєстрованих на території ОЕСР, представляють лише 10% регіонів країн її членів [19, 21]. Факторами економічного зростання є виробничі ресурси, які створюють у певному співвідношенні органічну єдність. До класичних факторів – праця, земля й капітал, відомих ще з часів Ж. Б. Сея, стали додавати підприємницькі здібності та результати науково-технологічного прогресу. Підприємницькі здібності як фактор економічного зростання виділив Й. Шумпетер [43, 46], а до основних факторів, що впливають на економічне зростання, відносять політичні, економічні, правові, соціальні, екологічні, природно-геополітичні фактори [6, 20]. Л. Петкова [23] групує фактори попиту й пропозиції за потенціалами зростання: природно-ресурсним, людським, уречевленим, фінансовим, науково-технічним і пропонує систему конкретних показників оцінки. В своєму дослідженні З. Герасимчук і В. Ткачук [7] висвітлюють класифікаційні ознаки щодо факторів розвитку, а саме: за середовищем виникнення щодо регіону, за способом впливу, за рівнем впливу, за напрямком, за можливістю зміни чи впливу та за періодом дії. Інші вчені [20, 28, 34, 37] виокремлюють фактори, що перешкоджають інноваційній активності: 1. Економічні (нестача фінансових ресурсів, висока вартість нововведень,

високий економічний ризик тощо); 2. Виробничі (нестача кваліфікованого персоналу, інформації про нові технології, ринки збуту тощо); 3. Інституціональні фактори (низький попит з боку споживачів на інноваційну продукцію, недостатня юридична ефективність законодавчих і нормативно-правових документів, нерозвиненість інноваційної інфраструктури, ринку технологій тощо).

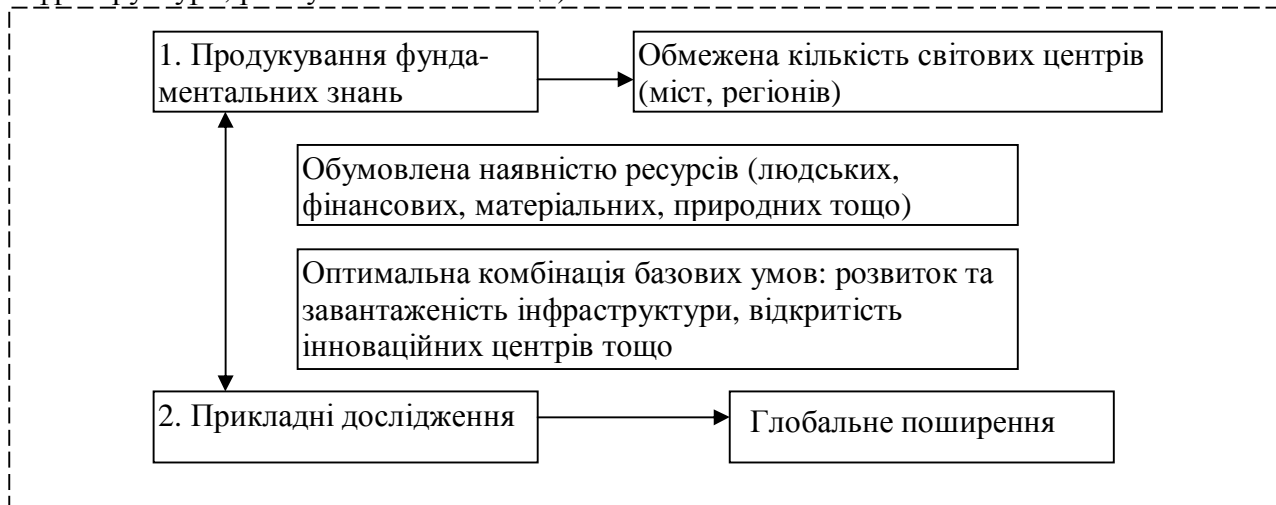

Рис. 1. Діаметральні процеси формування економіки знань

Не зважаючи на те, що питанням економічного зростання приділялося багато уваги вчених, але не були виокремлені саме фактори зростання економіки регіону в умовах нової економіки. Таким чином, існує необхідність визначення комплексу чинників, які зумовлюють нарощення інноваційної спроможності регіонів у довгостроковій перспективі та, відповідно, сприяють підвищенню їх національного та міжнародного конкурентного статусу в цілому. Окрім того, подальшого детального аналізу потребує механізм визначення, формування й розвитку інноваційних конкурентних переваг регіонів як необхідної передумови зміцнення конкурентоспроможності конкретної території в умовах становлення економіки знань. У дослідженнях автори відмічають [34, 40, 41], що фінансова криза підкреслила вразливість економічної й фінансової сфери України в умовах її екзогенної орієнтації. За їх думкою, для забезпечення економічного зростання на довгостроковий період необхідна активізація наступної хвили цього процесу, яка має ґрунтуватися на новій економічній стратегії на основі залучення довготривалих факторів зростання, що повинні мати, перш за все, ендогенізовану природу. На основі дослідження та аналізу джерел внутрішніх і зовнішніх факторів [2-4, 8-11, 17-19, 34, 36, 39, 40] було визначено наступний комплекс ключових факторів розвитку економіки знань, що наведено на рис. 2.

До екзогенних факторів мезоекономічного зростання відносяться: 1) нормативно-правові; 2) ринкові умови; 3) політична ситуація; 4) інфраструктурні фактори та інші зовнішні фактори, що впливають на розвиток окремого регіону. Так, до економічних факторів відносять вплив глобалізації, ступінь відкритості економіки, транскордонне співробітництво, обсяг іноземних інвестицій, конкурентоспроможність регіонів та економіки в цілому. Політичну ситуацію характеризують: 1) сталість політики в системі ЄС; 2) співпраця у межах СНД; 3) ефективне використання наявних досягнень науково-технічної революції та науково-технологічного прогресу; 4) постійна трансформація політичної системи. До інфраструктурних факторів відносять транснаціональні мережі, інформаційні системи, міжрегіональну транспортну діяльність. В регіональному вимірі розгляд таких факторів має значно менший вплив, оскільки зовнішнє середовище досить суттєво впливає на потенціал кожного конкретного регіону [15, 28] з урахуванням особливостей цього регіону (спадщина, наявність структур інноваційного потенціалу та потенційна можливість забезпечення розвитку території) і тому пропонується більш детально розглянути визначальний комплекс цих факторів.

Рис. 2. Ключові фактори розвитку економіки знань

Креативний потенціал населення регіону. На сучасному етапі еволюції людства відбувається становлення нової економіки – економіки знань, де знання і компетенції набувають статусу основних виробничих ресурсів, а навчання перетворюється на домінуючий суспільний процес (табл. 1).

Таблиця 1 - Характеристика креативного потенціалу [36,24]

№ з/п	Ключові моменти	Сутність
1	Знання та компетенції – це основні виробничі ресурси	Інтелектуальний потенціал, знання, креативність щодо генерування якісно нових ідей і прийняття нестандартних рішень
2	Суперництво суб'єктів господарювання	У можливості використання знань, ноу-хау та інш. інноваційних розробок
3	Рівень освіти та професійної кваліфікації місцевого населення	Здатність регіону до створення інноваційної продукції, підвищення продуктивності праці, інтегральної конкурентоспроможності регіону
4	Вільне переміщення потоків інформації, капіталів, працівників	Здатність залучати й утримувати талановиту молодь і працівників та забезпечувати умови розвитку особистості
5	Міжнародне спілкування, співробітництво, обмін досвідом тощо	Прискорює темпи інтеграції до глобальних інформаційно-комунікаційних і виробничих мереж

Відомий американський економіст Р. Флорида стверджує, що кінець ХХ – початок ХХІ століття характеризується зміною соціально-економічної формації, а саме: переходом від індустріальної до креативної економіки, основою якої виступають інтелектуальний потенціал, знання й креативність як здатність окремих осіб до генерування якісно нових ідей та прийняття нестандартних рішень [2, 8, 9, 13, 14, 20, 34, 36]. На сьогодні у промислово розвинених країнах в середньому 25-30% зайнятих працює у креативному секторі (тобто у таких сферах, як НДДКР, науково-технологічні галузі промисловості, правова та фінансова діяльність, охорона здоров'я, мистецтво, музика, культура, дизайн) і причому ця частка постійно зростає. В умовах економіки знань основним елементом глобальної конкуренції – це суперництво суб'єктів господарювання за можливість використання знань та ноу-хау високоосвічених і компетентних працівників [9, 17-19, 22, 25, 34, 35]. Рівень освіти на компетентній основі [25] та професійної кваліфікації місцевого населення визначає здатність регіону до створення інноваційних розробок й підвищення продуктивності праці (компоненти інтегральної конкурентоспроможності регіону). Необхідно також підкреслити, що в умовах глобалізації та нівелювання економічних бар'єрів для вільного переміщення потоків інформації, капіталів, працівників принципово важливим чинником конкурентоспроможності регіону виступає його здатність залучити та втримати талановитих працівників. У Силіконовій долині у США як визнаного лідеру в сфері інформаційних технологій та програмного забезпечення за підсумками Глобального індексу інтелектуальної конкурентоспроможності регіонів світу консалтингова компанія Huggins Associates, посіла перше місце (2005 р.) за кількістю зайнятих в сфері інформаційно-комунікаційних технологій, причому 55% – це іноземці [40]. Зазначимо, що регіон, створюючи середовище, яке сприяє активізації креативних здібностей власного населення та залучення іноземних фахівців, прискорює темпи інтеграції до глобальних інформаційно-комунікаційних і виробничих мереж. Це пояснюється згідно ствердження американської дослідниці А.Саксеніан високою потребою високоосвічених працівників у міжнародному спілкуванні, співробітництві, обміні досвідом тощо [11].

Дослідження [14, 16, 24, 34, 39, 40-42, 44] підтверджують, що досягнення лідерства регіонами повинно базуватись саме на мобілізації креативного потенціалу власного населення й збалансованій політиці залучення та створення привабливих умов для висококваліфікованих іноземних фахівців і саме тому особливої популярності в розвинених країнах набуває така модель територіального розвитку (міст та регіонів), яка передбачає розробку стратегій конкурентного лідерства регіонів на основі інтенсивного використання інтелектуальних і соціально-комунікативних здібностей саме місцевого населення і на основі залучення фахівців із інших регіонів чи країн.

Ефективність регіональної інноваційної системи. У процесі становлення економіки знань інноваційна активність має особливості щодо значного високого рівня географічної концентрації для окремого регіону. Як свідчить досвід, це суттєво змінює: 1) статус такого регіону в інноваційній сфері; 2) місце регіону на ринку високотехнологічної продукції. Створення інноваційних систем як основи підвищення науково-технологічної конкурентоспроможності на усіх рівнях – це національна інноваційна система (НІС) та регіональна інноваційна система (РІС), які мають підпорядковуватися головній меті щодо пріоритетності стратегічних і поточних завдань соціально-економічного розвитку країни на даному історичному етапі. На сьогодні – це регіоналізація інформаційної діяльності, формування інноваційних комплексів згідно стратегії розвитку. Мета створення інноваційної інфраструктури – це забезпечення комплексної інноваційної діяльності, розвиток науково-техніко-технологічного потенціалу в інтересах суспільства (в т.ч., у подоланні кризи), його структурну перебудову для створення й використання інноваційних розробок [15, 28, 39]. Функціонування інноваційної структури повинно спиратися на наступні визначальні принципи: максимально сприятливі умови; зближення

науки – виробництва – комерціалізації – інтеграції (за усіма стадіями інноваційного процесу) щодо розробки, розповсюдження та комерціалізації інноваційних розробок.

Головне призначення РІС – це створення розвиненої інфраструктури щодо активізації інноваційного підприємництва для регіональних суб'єктів господарювання, яка повинна забезпечити системно-комплексний підхід до управління інноваційною діяльністю та сприяти її інтенсивному розвитку на основі знання [15, 25, 40]. Саме РІС буде активізувати зростання конкретної територіальної одиниці на основі перетворення науково-технологічного комплексу регіону в інвестиційно привабливий. Регіон – це перший рівень формування НІС, що значно підвищить ефективність формування, функціонування й подальший розвиток інноваційної системи країни. Як свідчить досвід, регіоналізація інноваційної діяльності здатна забезпечити діяльність тих структур у регіоні, де створюються, розробляються та впроваджуються інноваційні розробки, які спроможні забезпечити соціально-економічний розвиток як регіону, так і країни в цілому. Трансформація на основі розбудови існуючої РІС рекомендується здійснювати за такими рівнями: 1-й – забезпечення умов функціонування РІС та її міжрегіональних та національних відносин та взаємодій; 2-й – стимулювання й заохочення інноваційної діяльності та інноваційного підприємництва [28]. Етапи формування РІС окремого конкретного регіону формуються в залежності від особливостей, спадщина й потреби тих чи інших елементів інноваційної інфраструктури в межах інноваційного процесу (наука-технологія-інноваційна розробка-виробництво-споживання).

На основі взаємозалежності та взаємозв'язків структурних елементів РІС виникає потреба у формуванні ефективного механізму функціонування і забезпечення постійного обміну інформацією з урахуванням регіональної інноваційної політики. Функціонування РІС охоплює діяльність у рамках інноваційного процесу за ланцюгом: наука – технологія – інноваційна розробка – виробництво – споживання і має такі властивості: поширеність по регіонам; універсальність; професіоналізм; конструктивність; інвестиційна забезпеченість; інформаційна забезпеченість; гнучкість; корегованість та адаптивність [15, 28]. РІС розглядається як сукупність підсистем моделі інноваційного розвитку конкретного регіону, які взаємопов'язані і взаємодіють на основі ефективної кооперації, співпраці, співробітництва тощо. Сучасна інноваційна модель розвитку економіки в Україні ґрунтується, насамперед, на формуванні підсистеми інтелектуальної економіки як складової НІС-РІС і визначальним є розвиненість національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури та ринку інтелектуальної власності. Національна інноваційна система згідно світового досвіду створюється на основі потенціалу кожного окремого регіону, зокрема із регіональних інноваційних систем з урахуванням існуючої інфраструктури і розбудови чи трансформації нових необхідних складових. Так, в Україні є потенційна можливість використання вже існуючих структур, зокрема регіональних центрів (вони є у більшості обласних центрів) науково-технічної і економічної інформації (ЦНТЕІ). До розбудови сучасного національного ринку інтелектуальної власності необхідно більшою мірою залучати ЦНТЕІ, які є активними учасниками реалізації регіональних науково-техніко-технологічних програм [28,40].

Подолання економічно-фінансової кризи потребує насамперед визначити антикризову стійкість підприємств і обґрунтувати програму виходу із кризи на основі використання інноваційних розробок. Економічне зростання – це об'єктивна мета економічної політики країни-регіонів через впровадження результатів науково-технологічного прогресу. Для України найбільш актуальним є стимулювання інноваційної діяльності саме на рівні підприємства, оскільки позитивним фактором при цьому виступає фаза пожвавлення п'ятого циклу М. Кондратьєва, як найбільш сприйнятлива передумова активізації інноваційної діяльності усіх рівнів. Інноваційна система конкретного регіону повинна забезпечувати: функціонування як цілісної єдиної системи, здатної до відтворення, саморозвитку та удосконалення у складі НІС; об'єднання зусиль усіх учасників інноваційного процесу; удосконалення форм організації взаємовідносин й

взаємозв'язку науки та виробництва; перетворення науки в самостійну галузь і стимулювання її розвитку; розвиток і зростання промислового виробництва на основі створення й використання інноваційних розробок [28].

Формування регіональної інноваційної системи (РІС) – це необхідна передумова підвищення інноваційної спроможності й сприйнятливості та конкурентоспроможності підприємств – галузі – регіону. Інноваційна система регіону [15, 28] – це сукупність таких складових: комплекс взаємопов'язаних і взаємодіючих відносин суб'єктів інноваційного розвитку; співпраця усіх структур інноваційної сфери щодо створення й поширення інноваційних розробок; організаційно-правові форми й умови діяльності усіх учасників інноваційної сфери; державна науково-технологічна, промислова та регіональна політика; стратегія соціально-економічного розвитку регіону – країни; вплив глобалізаційної економіки. Для функціонування РІС характерно [40, 41] взаємодія двох підсистем у процесі інтерактивного навчання (рис. 3): 1) регіональна виробнича структура як підсистема використання знань (сукупність підприємств, для яких з'являється тенденція до кластеризації); 2) регіональна інтелектуальна інфраструктура як підсистема генерування знань.

Рис. 3. Взаємодія двох підсистем

Інституційне середовище – це взаємна довіра, традиції співробітництва, норми спілкування, регіональна культура тощо, що визначає масштаби й динаміку процесу інтерактивного навчання та формування локальних виробничих, комунікаційних і соціальних мереж. Слід відмітити, що забезпеченість ресурсами не гарантує формування ефективної РІС і основою становлення, еволюціонування та її функціонування (РІС) стає створення «потрійної спіралі» [26] соціально-економічних відносин у конкретному регіоні для забезпечення системно-комплексних та оперативних взаємовідносин і взаємодій за трикутником [15, 26, 28]. Саме складові: виробничий сектор – інтелектуальна інфраструктура (університети, дослідницькі центри тощо) – управління (органи державної влади та недержавні організації) формують стратегію регіонального розвитку та володіють широким спектром конкретних інструментів і методів сприяння локальній інноваційній діяльності. Тісні комунікаційні зв'язки між учасниками потрійної спіралі синтезують креативне середовище регіону, в якому нові знання генеруються безпосередньо у процесі виробничої діяльності. Крім того, ступінь взаємодії економічних суб'єктів господарювання у комплексі: підприємства – університети – органи управління – бізнес визначає темпи та напрямки розвитку й удосконалення механізму функціонування регіональної інноваційної системи. Саме в епоху економіки знань одним

з ключових чинників конкурентоспроможності регіонів виступає їх інноваційна спроможність та сприйнятливість, що відображає можливість потенціалу до створення й використання нових знань. Ефективність регіональної інноваційної системи насамперед залежить від комплексної системної взаємодії підприємств, що виробляють продукцію, організацій-інтелектуальних провайдерів й управлінських установ, яка дозволяє оптимізувати використання наявних ресурсів інноваційного розвитку та створити локальне креативне середовище, що прискорює процес генерування нових знань. Наявність специфічної творчої атмосфери в межах РІС надає регіону роль активного синтезатора нестандартних ідей, а не простого імітатора інновацій та, відповідно, визначає його високий конкурентний статус в ієрархічній структурі національної та глобальної інноваційних систем.

Кластеризація економіки регіону. За визначенням експертів ОЕСР, інтенсивна кластеризація виступає одним з ключових факторів конкурентоспроможності регіонів у глобальному економічному середовищі [13, 28, 34, 39]. У загальному випадку кластери можна ідентифікувати як групу локально сконцентрованих взаємопов'язаних підприємств, які функціонують в певній сфері та характеризуються спільністю діяльності й взаємодоповнюються [31-33]. На думку відомого американського економіста М. Портера [26], географічна кластеризація – один з найбільш динамічних і швидко поширюваних процесів сучасного економічного розвитку. Експерти ОЕСР стверджують, що інноваційні кластери виступають «двигунами економічного зростання національних економік, а реалізація кластерних ініціатив є ключовим інструментом підвищення конкурентоспроможності країн» [5, 13] і ця теза підтверджується статистичними даними, наданими спеціалістами Європейської Комісії, які демонструють роль кластерів в економіці окремих країн (табл. 2).

Більшість науковців, які аналізують сутність і характер кластерної динаміки, наголошують, що ключовою конкурентною перевагою кластерів є організація інтерактивної системи циркуляції знань [13, 31-33, 39-41]. В межах кластерів генерування технологій та інновацій не зосереджується в окремих ізольованих компаніях, а прискорюється сприятливими умовами зовнішнього середовища, де в результаті конструктивної взаємодії економічних суб'єктів відбувається постійний процес дифузії знань і продукування нових ідей, товарів і способів виробництва. Ефективна система інноваційного взаємозбагачення учасників кластера як ключовий фактор глобального інноваційного лідерства Силіконової долини в США [21] та автори концепції інноваційних систем (Ф. Кука) підтверджують наявність позитивної кореляції між географічною близькістю підприємств кластерів й ефективністю інтеркорпоративного трансферу технологій [13, 14, 21].

Таблиця 2 - Роль та значущість кластерів в економічному розвитку окремих країн ЄС [5, 13, 14]

Країна	Кількість кластерів	Роль кластерів в економіці
Данія	13 регіональних та 16 національних промислових кластерів	Підприємства всіх кластерів характеризуються вищим, ніж в середньому по країні рівнем продуктивності
Італія	199 індустріальних дистриктів	Працевлаштовують \approx 40% зайнятих у промисловості
Японія	19 промислових кластерів	Об'єднують близько 3000 промислових підприємств
Нідерланди	12 національних кластерів	Створюють більше 30% ВВП
Норвегія	62 кластери	Працевлаштовують \approx 22% зайнятих у промисловості
Великобританія	154 регіональних кластера	Створюють від 40% (Лондон) до 15% (Південний Захід) робочих місць в регіонах

Таким чином, позитивними ефектами формування кластерів є: 1. Розвиток співробітництва й встановлення партнерських стосунків між суб'єктами; 2. Активізація генерування інновацій; 3. Прискорене поширення інформації; 4. Динамізація процесів інтерактивного навчання; 5. Сприяння зниженню трансакційних витрат; 6. Створення додаткових конкурентних переваги для учасників кластеру. Саме в епоху глобальної конкуренції реалізація кластерних ініціатив перетворилась на дієвий та ефективний механізм підвищення конкурентоспроможності як окремих національних регіонів, так і країн в цілому.

Наявність потужного урбаністичного центру. На сучасному етапі розвитку світового господарства великі міста або метрополістичні регіони (метрорегіони) відіграють роль двигунів економічного зростання держав й підвищення їх конкурентоспроможності. На сьогодні в країнах ОЕСР існує 78 метрорегіонів з населенням 1,5 млн. осіб та більше, в яких спостерігається високий рівень ділової активності. Частка таких міст, як Будапешт, Сеул, Копенгаген, Дублін, Гельсінкі, Рандстад, Брюссель, у ВВП відповідних країн складає близько 50%, а частка Осло, Лондона, Окленда, Праги, Стокгольма, Токію та Парижу – приблизно третину. Експерти ОЕСР стверджують, що найвищими показниками ВВП на душу населення характеризуються регіони з високою щільністю населення, тобто передовсім столичні регіони та найбільші міста (відомо, що 86% загального ВВП країн ОЕСР виробляється у міських чи переважно у міських регіонах). Біля 85% мегаполісів (з 78) фіксується вищий, ніж в середньому по країні рівень ВВП на душу населення, а в 83% (65 мегаполісів) показники продуктивності праці вищі, ніж середні показники у відповідних країнах в цілому [14, 34, 36].

Таблиця 3 - Фактори впливу на процес формування конкурентних переваг міст

№ з/п	Фактор	Сутність
1	Агломераційний ефект (АЕ)	Сприяє концентрації у великих містах глобальних і регіональних штаб-квартир ТНК і це активізує розвиток місцевої інфраструктури бізнесу й розширення спектру ділових послуг. Дія АЕ підтверджується позитивною залежністю між розмірами й прибутками мегаполісів, особливо у тих випадках, коли в них сконцентровано більше 20% національного ВВП [14]
2.	Диверсифікована структура урбаністичної економіки та наявність великої кількості високоосвічених кваліфікованих працівників	Усе це пояснює той факт, що саме в мегаполісах (великих містах, регіонах) зосереджена значна частка науково-дослідних та освітянських навчальних закладів і вагома частка НДДКР та інноваційної діяльності здійснюється саме у цих регіонах. Так, в країнах ОЕСР 81% всіх зареєстрованих патентів припадає на великі міста [5, 6, 14]
3.	Високорозвиненість складових інноваційної інфраструктури	Для мегаполісів характерно наявність та розвиненість визначальних складових інноваційної інфраструктури і насамперед це стосується інформаційно-комунікаційної та транспортної інфраструктури
4.	Великі міста як центр тяжіння	Саме тут зосереджуються представники креативного класу, а також активні енергійні особистості та молодь з інноваційно-підприємницьким менталітетом. Демографічна структура мегаполісів є більш сприятливою, ніж в середньому по країні. Як правило тут переважає молодь у загальній кількості населення регіону

У табл. 3 наведені основні фактори впливу на процес формування конкурентних переваг великих міст чи регіонів. Таким чином, потужні метрорегіони виступають своєрідними полюсами економічного зростання у сукупності регіонів [5, 14, 29, 40 та інш.]. Позитивні зовнішні ефекти функціонування урбаністичних економічних систем внаслідок дії ефекту поширення прискорюють нарощення конкурентного потенціалу не лише приміських територій та суміжних регіонів, але й країни в цілому.

Інтегрованість у глобальну інноваційно-виробничу мережу. В умовах формування економіки знань інноваційна спроможність суб'єктів світового господарства виступає ключовим чинником підвищення рівня їх конкурентоспроможності та конкурентних переваг.

Разом з тим, цілі, масштаби та темпи сучасних НДДКР у провідних високотехнологічних сферах виробництва (нанотехнології, гена інженерія, біотехнології, фармацевтика, аерокосмічна, інформаційно-комунікаційна тощо) потребують від організаторів поєднання значних фінансових, технічних і кадрових ресурсів, що можливо лише за умов використання спільних зусиль окремих компаній. Крім того, динамізація глобалізації принципово [34, 38-40] модифікує характер інноваційної діяльності, перетворюючи її із замкненого автономного на комплексний колективний процес, що вимагає застосування знань, ноу-хау, ідей висококваліфікованих спеціалістів різних країн світу. Саме тому в літературі виникло поняття «період капіталізму альянсів» [27], яке відображає новий етап розвитку світової економіки, а саме: симбіоз глобальних конкурентних відносин і виробничих мереж й стратегічних альянсів між гравцями міжнародної економічної арени.

Окремі найбільш динамічні регіони різних держав, які активно включились у формування світової економіки та успішно трансформували зовнішню відкритість і участь у міжнародних технологічних мережах на стратегічні конкурентні переваги, сьогодні перетворились на вузлові точки глобальної ділової активності. Так, у роботі [12] зазначено, що функціонування 16 глобальних регіонів, які демонструють світове лідерство у трьох сферах, що зумовлюють стратегічну конкурентоспроможність в умовах економіки знань: таланти, ідеї та інвестиції, при цьому важливим індикатором ступеня інтеграції регіону у глобальні інтелектуальні мережі є кількість патентів зареєстрованих сумісно локальними компаніями й винахідниками з інших держав. Наприклад, у регіоні Силіконова Долина за 13 років (1993-2005 рр.) обсяг міжнародного спільного патентування збільшився у шість разів. Регіонами-лідерами за кількістю сумісних патентів з Силіконовою долиною (2001 р.) виступали Сінгапур, Велике Токіо та Хайфа; у 2001-2005 рр. перші позиції займали два тайванських регіони Хсіншу та Тайпай. Найбільші темпи приросту сумісного патентування з дослідниками Силіконової долини за п'ять років (2001-2005 рр.) продемонстрували Гельсінкі, Бангалор та Шанхай, також постійно зростали обсяги співробітництва з Мюнхеном і Сеулом. Перелічені тенденції посилюються й досягають досить великі результати розвитку як мегарегіонів, так і країн в цілому. На нашу думку, саме розвиток інноваційно-виробничої мережі глобальних регіонів доводить факт трансформації гострих міжрегіональних конкурентних відносин у системну економічну інтеграцію та взаємовигідне співробітництво. Конкуруючи за залучення стратегічних активів – висококваліфікованих працівників і фінансових ресурсів – регіони одночасно отримують додаткові конкурентні переваги від сумісного використання даних активів, які в умовах глобалізації набувають загальнодоступного характеру їх використання [17, 18].

Інвестиційна привабливість регіону та обсяг венчурного інвестування. Прямі іноземні інвестиції прискорюють темпи інноваційного розвитку регіону за рахунок перенесення технологій, інновацій, стандартів якості, ноу-хау (у виробництві продукції, менеджменті, маркетингу тощо). Крім того, прямі іноземні інвестиції часто ініціюють виникнення кластерів високотехнологічних і динамічних компаній, що сприяє ефективному включенню регіону в глобальні виробничі мережі [13, 41]. Разом з тим,

обсяги та динаміка інвестиційних потоків напряму залежать від ефективності й привабливості регіонального середовища. Поряд із залученням прямих іноземних інвестицій, важливою складовою інвестиційної стратегії регіону є забезпечення стабільних джерел венчурного (ризикового) фінансування [7, 28, 34]. Венчурне фінансування виступає одним з ключових факторів позитивної динаміки регіональних інноваційних систем, забезпечуючи практичну реалізацію кінцевої фази інноваційного циклу – комерціалізації інновацій [7, 28, 36]. Крім того, венчурний капітал прискорює процес економічного зростання регіональних виробничих систем, створюючи сприятливі умови для результативного «симбіозу» нових наукових знань, фінансових технологій та методів управління. Таким чином, ефективність функціонування венчурних фондів визначає оперативність впровадження на ринок інноваційної продукції та технологічних розробок і, відповідно, підвищує рівень конкурентоспроможності національних регіонів у глобальному економічному просторі. Таким чином, венчурне фінансування – це ключовий механізм забезпечення безперервності інноваційного циклу в межах регіональних інноваційних систем та, відповідно, в мережі глобальних регіонів.

Рівень розвитку та завантаженість регіональної інформаційно-комунікаційної інфраструктури. Необхідною умовою релевантної та оперативної трансформації нових знань і компетенцій в інноваційні продукти та послуги, а також подальшої кооперації й міжнародного співробітництва локальних компаній в науково-технологічній сфері виступає забезпеченість регіону інформаційно-комунікаційною інфраструктурою (ІКІ). Спеціалісти консалтингової компанії Huggins Associates пропонують аналізувати рівень розвитку ІКІ в регіоні за трьома параметрами: сервери забезпечення безпеки зв'язку на 1 млн. населення (відображає рівень розвитку електронної комерції в країні); кількість осіб, що мають доступ до мережі Інтернет на 1 тис. осіб; доступ до ширококутних (швидкісних) каналів зв'язку на 1 тис. осіб [5]. На жаль, в країнах ОЕСР не реалізується збір статистичних даних, необхідних для розрахунку даних індикаторів на мезорівні, тому аналіз за рівнем розвитку ІКІ можливо проводити лише на макрорівні.

Динамічний розвиток глобальної інформаційної мережі Інтернет є однією зі специфічних властивостей економіки знань і важливим параметром рівня розвитку ІКІ. Кількість інтернет-хостів відображає ступінь залучення країни до сітьової економіки. За даними Huggins Associates (у 2005 р.) найбільш інтегрованими до глобальної інформаційної мережі виявились чотири Скандинавські країни та Нідерланди. За рівнем забезпечення ширококутними каналами зв'язку провідні позиції посіли представники групи нових індустріальних країн – Корея та Гонконг. Крім того, до десяти лідерів ввійшли Нідерланди, Скандинавські країни, Канада, Японія, Швейцарія та Бельгія [5, 14, 34].

На нашу думку, рівень розвитку та завантаженості інформаційно-комунікаційної інфраструктури визначає оперативність і масштаби дифузії нових знань, ідей та інформації. Зазначимо, що сучасні комунікаційні технології дозволяють, не забезпечуючи безпосереднього контакту з носіями унікальних ноу-хау, організувати спілкування з ними в режимі реального часу (наприклад, через інтернет-конференції), що надзвичайно важливо для передачі некодифікованих знань. Крім того, в [10, 18, 34-36, 40 та ін.] зазначено, що масовий перехід до електронних засобів зв'язку дозволяє учасникам економічних відносин значно знизити рівень оперативних і трансакційних витрат.

В контексті розвитку регіональної інформаційно-комунікаційної інфраструктури в [2-4, 15, 25, 28] пропонується створення регіональних інформаційно-інноваційних центрів у розрізі наявних науково-технологічних напрямків. Такі центри мають формуватися за напрямками розвитку техніки і технології, бути своєрідними інкубаторами ідей, в яких з різних сторін аналізують тенденції розвитку та використання новітніх технологій. Діяльність таких центрів дозволить вирішити розширений комплекс завдань провайдінгу інновацій та формування системи знань, а саме: збереження науково-технічної інформації з визначенням власника інтелектуального капіталу; проведення досліджень особливостей

організаційно-економічного механізму щодо реалізації конкретних інноваційних проектів; визначення підприємств-споживачів конкретного проекту та проведення переговорів з питань впровадження, укладення договорів лізингу і т. інш.; цільова підготовка комплексних груп фахівців відповідно до виявлених професійно-кваліфікаційних вимог.

Висновки: Таким чином, розвиток ІКІ виступає принципово важливим фактором формування інноваційних конкурентних переваг регіонів в умовах становлення економіки знань та поступового переходу суб'єктів глобальної економічної системи від лінійної інноваційної моделі до Взаємодії на новій основі. Становлення економіки знань зумовлює перехід від статичної цінової до динамічної конкуренції на основі володіння знаннями ресурсами, які забезпечують не кон'юнктурні, а інноваційні конкурентні переваги суб'єктів господарювання у довгостроковій перспективі. І тому саме виокремлений комплекс ключових факторів розвитку економіки знань (креативний потенціал населення регіону; ефективність регіональної інноваційної системи; кластеризація економіки регіону; наявність потужного урбаністичного центру; інтегрованість у глобальну інноваційно-виробничу мережу; інвестиційна привабливість регіону та обсяг венчурного інвестування; рівень розвитку та завантаженість регіональної інформаційно-комунікаційної інфраструктури) зумовлюють формування інноваційних конкурентних переваг регіонів як основи їх лідерства в епоху економіки знань. Процес формування економіки знань в Україні змінює підходи до оцінки знань в сучасному соціально-економічному розвитку на всіх рівнях (країна – регіон – підприємство). Перетворення знання як невід'ємного елементу відтворення економіки знань потребує відповідної та ефективної системи управління знаннями на всіх рівнях, спрямовану на підвищення ефективності використання інтелектуальних ресурсів і процесом створення, накопичення, придбання й поширення знань, що і є предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації / Л.Л. Антонюк. – К.: КНЕУ, 2004. – 276 с.
2. Баранчев В.П. Управление знаниями в инновационной сфере: учебник / В.П. Баранчев. – М.: ООО «Благовест-В», 2007. – 272 с.
3. Баранчев В.П. Управление инновациями: учебник / В.П. Баранчев, Н. П. Масленникова, В.М. Мишин. – М.: Высшее образование, Юрайт-Издат, 2009. – 711 с.
4. Бельтюков Є. Становлення системи управління знаннями як пріоритет інноваційного розвитку підприємств / Є. Бельтюков // Економіст. – 2010. – №10. – С. 52-55.
5. Воронина Л.А. Научно-инновационные сети России: опыт, проблемы, перспективы / Л. А. Воронина, С.В. Ратнер. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 254 с.
6. Гельвановский М. Конкурентоспособность в микро-, мезо-, макроуровневом измерении / М. Гельмановский, И. Трофимова, В. Жуковская // Российский экономический журнал. – 1998. – №2. – С.18-25.
7. Герасимчук З.В. Інвестиційний потенціал регіону: методика оцінки, механізми нарощення: Монографія / З.В. Герасимчук, В.Р. Ткачук. – Луцьк: Надстир'я, 2009. – 232 с.;
8. Гузар У.Є. Економіка знань та її перспективи для України / У.Є. Гузар // Регіональна економіка. – 2009. – № 1. – С. 27-35.
9. Економіка знань – модернізаційний проект України / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. – 544 с.
10. Жураковська І.С. Управління знаннями як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємства в інформаційному суспільстві / І.С. Жураковська // Проблеми науки. – 2007. – №7. – С. 24-28.
11. Золотухина А.В. Проблемы инновационного и устойчивого развития регионов / А.В.

Золотухина. – М.: КРАСАНДР, 2010. – 240 с.

12. Калюжнова Н.Я. Конкурентоспособность российских регионов в условиях глобализации / Н.Я. Калюжнова. – М.: Теис, 2004. – 102 с.

13. Кизим М.О. Промислова політика та кластеризація економіки України: монографія / М.О. Кизим. – Х.: ВД «Інжек», 2011. – 304 с.

14. К обществам знания. Всемирный доклад ЮНЕСКО. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.unesco.kz/cgi-bin/library?e=d-000-00---0ATACI--00-0-0--0prompt-10---4-----0-01--1-ru-50---20-about---00031-001-1-0utfZz-8-00&cl=CL2.5&d=HASH016559b02483ce8d92af671c.4>=2>

15. Концепція розвитку регіональної інноваційної системи Харківщини / Під науковою редакцією докт. екон. наук, професора В.С.Пономаренко. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2011. – 142 с.

16. Корсак К. Від традиційних моделей організаційної економіки - до інноваційної / К. Корсак // Персонал. – 2010. – № 2. – С. 12-17.

17. Красовська О.Ю. Знання як сучасна тенденція світогосподарського розвитку / О.Ю. Красовська // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. – 2010. – №2. – С. 108-114.

18. Лабоцкий В.В. Управление знаниями (технологии, методы и средства представления, извлечения и измерения знаний) / В.В. Лабоцкий. – Минск: Современ. шк., 2006. – 392 с.

19. Мельник С. Економіка знань: світовий досвід та перспективи впровадження в Україні / С. Мельник // Вища школа. – 2009. – №10. – С. 14-25.

20. Мельник Л. Формування економіки знань, або принципи організації майбутнього / Л. Мельник // Вісник Національної Академії Наук України. – 2010. – №6. – С. 19-28.

21. Наука України у світовому інформаційному просторі: [збірник] / [редкол.: Я.С. Яцків, О.М. Гузь, Б.А. Малицький [та ін.]; НАН Укр., Вип. 2. – К.: Основа, 2009. – 113 с.

22. Носань Н.С. Економіка знань: сутність, перспективи і розвиток в Україні / Н.С. Носань // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №5. – С. 12-19.

23. Петкова Л.О. Економічне зростання в Україні: регіональний вимір / Л.О. Петкова – Черкаси: ЧДТУ, 2009. – 271 с.

24. Пиаже Ж.О природе креативности / Ж.О. Пиаже // Вестник МГУ. – 1996. – Серия 14. – С. 23-25.

25. Пономаренко В.С. Проблеми підготовки компетентних економістів та менеджерів в Україні: монографія / В.С. Пономаренко. – Х.: ВД «Інжек», 2011. – 304 с.

26. Портер М. Конкурентная стратегия: методика анализа отраслей и конкурентов: пер. с англ. / М. Портер. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 454 с.

27. Поручник А.М. Сучасна парадигма регіонального розвитку постсоціалістичних країн / А.М. Поручник, В.І. Чужиков // Збірник наукових праць «Економіка та підприємництво». – 2002. – Випуск 9. – С. 51-58.

28. Регіональна інноваційна система: теорія і практика: Монографія / Під науковою редакцією докт. екон. наук, професора В.С. Пономаренка. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2011. – 544 с.;

29. Семиноженко В.П. Інноваційна політика України як національний проект // Економіка знань: виклик глобалізації та Україна: Монографія / Під заг. Ред.. А.П. Гальчинського, С.В. Львовичкіна, В.П. Семиноженка. – К.: Основа, 2004. – 168 с.

30. Соколенко С.І. Кластери в глобальній економіці / С.І. Соколенко. – К.: Логос, 2004. – 848 с.

31. Смирнова В. Процессы и функции управления знаниями / В. Смирнова // Проблемы теории и практики управления. – 2008. – №8. – С. 98-109.

32. Смирнова В. Модели управления знаниями в организации / В. Смирнова // Проблемы теории и практики управления. – 2008. – №7. – С. 89-99.

33. Смирнов Э.А. Теория организации: учеб. пособие / Э.А. Смирнов. – М.: ИНФРА – М, 2003. – 248 с.

34. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: В 3 т. / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семиноженко, чл.-кор. НАН України Б.Є.; Т.1: Економіка знань – модернізаційний проект України / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семиноженко, чл.-кор. НАН України Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. – 544 с.; Т.2: Інноваційно-технологічний розвиток економіки / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семиноженко, чл.-кор. НАН України Б.Є. – К.: Фенікс, 2007. – 564 с. Т. 3: Конкурентоспроможність української економіки / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семиноженко, чл.-кор. НАН України Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. – 556 с.
35. Сухарев О.С. Экономика технологического развития / О.С. Сухарев. – М.: Финансы и статистика, 2008. – 480 с.
36. Управление знаниями в инновационной экономике: Учебник / Под ред. Б.З. Мильнера. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2009. – 599 с.
37. Управление организацией: учебник / под ред. А.Г. Поршнева и др. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 669 с.
38. Україна у вимірі економіки знань / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця. – К.: «Основа», 2006. – 592 с.
39. Федулова Л.І. Державна політика розбудови економіки знань: особливості реалізації антикризової стратегії / Л.І. Федулова // Фінанси України. – 2009. – № 10. – С. 3-17.
40. Федулова Л.І. Особливості економіки знань на сучасній фазі розвитку суспільства: теорія і практика розбудови в Україні / Л.І. Федулова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4. – С. 73-86.
41. Шостак Л. Цели и приоритеты устойчивого развития Украины / Л. Шостак // Экономика Украины. – 2002. – №10. – С. 30-36.
42. Clark G. Evolution of the global sustainable consumption and production policy and the United Nations Environment Programme's (UNEP) supporting activities / G. Clark // Journal of Cleaner Production, Volume 15, Issue 6. – 2007. – P. 492-498.
43. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1992. – 286 с.
44. Nelson R. National Innovation Systems. A Comparative Analysis / R. Nelson. – Oxford University Press, 1993. – 326 p.
45. Чужиков В.І. Регіональні інтеграційні стратегії постсоціалістичних країн Європи / В.І. Чужиков. – К.: КНЕУ, 2003. – 296 с.
46. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры): пер. с англ. / Й. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.

Ключові слова: процеси формування економіки знань, креативний потенціал, регіональна інноваційна система, кластеризація, урбаністичний центр, інтегрованість, інвестування, інформаційно-комунікаційні інфраструктури

Ключевые слова: процессы формирования экономики знаний, креативный потенциал, региональная инновационная система, кластеризация, урбанистический центр, интегрированность, инвестирование, информационно-коммуникационные инфраструктуры.

Keywords: the processes of formation of the knowledge economy, creative potential, Regional Innovation System, clustering, urban center, integration, investment, information and communication infrastructure.